

DE ROSDOEK

heemkundige studiekring
DE ACHT ZALIGHEDEN

D E R O S D O E K

aflevering 17,
januari 1980

Redactie : Th. van der Aalst, Ganzestraat 17, Hapert
H. Huijbers, Weverstraat 10, Steensel
T. van der Veen, Bospoort 11, Eersel

Administratie : C.H.M. Witmer, Nijverheidslaan 16, Veldhoven

Verzorging : L. Vermeulen, Blokstraat 15, Bergeyk

IN MEMORIAM MEESTER PIET KWINTEN (1901-1979)

Peetvader van de Contente Mens.

Omdat ik mijn vriend Piet Kwinten zo goed gekend heb en veel met hem samenwerkte wil ik graag iets omtrent deze grote Eerselnaar in de Rosdoek vastpinnen.

Veel heeft hij in zijn bruisend leven gedaan voor de Eerselse gemeenschap. Veel ook voor mensen daarbuiten.

Door jarenlang verblijf in een verzorgingshuis te Valkenswaard en later idem in Eersel (waar hij aanvankelijk weer wat opfleurde) werd hij voor velen reeds tijdens zijn leven tot legende.

Zijn kinderen zullen er goed aan doen vaders unieke prentbriefkaartenverzameling, zijn niet uitgegeven roman, zijn nog niet in druk verschenen boek over de Eerselse Markt, in het gemeentearchief onder te brengen.

Vooraf het eerste en het laatste kan waardevol zijn voor degenen, die studie maken van de Kempen en Eersel's roemruchte plein, nu beschermd dorpsgezicht.

Wat wordt vergeten ?

Wat bezorgt iemand (betrekkelijke) onsterfelijkheid ?

Laat ik met het eerste beginnen, zonder de pretentie een profeet te zijn.

Hij diende meer dan 40 jaar het onderwijs.

Was jarenlang hoofd B.B. (bescherming bevolking), oprichter van een bond van zangverenigingen, van een schaakclub, van een debatingclub, lid van een centraal feestcomité en als zodanig mede-organisator van vele evenementen.

Bracht vertellingen voor de radio in het destijds veel beluisterd Brabants halfuur. Hield voordrachten over ruimtevaart. Was feestredenaar, gelegenhedsdichter, schrijver van korte verhalen, leverde journalistieke bijdragen vooral voor "De Kempenaer", toneelschrijver (spel van dorp en mensen), romanschrijver (De mageren beemd), samensteller van revue's.

Stond aan de wieg van de Heemkunde met lezingen voor onze eigen kring en voordrachten voor vele kringen, samen met Theo van Woerkum.

Het zal de lezer duidelijk zijn dat ik met deze dorre opsomming, die zeker onvolledig is, een poging doe deze zaken toch aan een te vlugge vergetelheid te onttrekken.

De volgende Rosdoek verschijnt in mei 1980.

Copy wordt ingewacht tot uiterlijk 15 april 1980 bij één der redactieleden.

Ouw mensen lijk mijn Brabant kent
worden bij hunnen dood geboren
tot jonkheid zonder end.

'nen Ouwe mens groeit stil naar God.
Hij rekt z'n ziel, hij kromt z'n lijf
bij al de wisselvalligheden
van 't leste ondermaons bedrijf
in vrede

Ge moét wel naar de mensen kijken
mee kransen van den ouwerdom.

Uit "gepalmdde rog"

-o-o-o-o-o-o-

DE SCHILDER THEODOOR VAN LOON IN SCHERPENHEUVEL

Vele Kempenaren gaan in de zomermaanden wel eens naar het belgische Scherpenheuvel, ècht ter bedevaart of omdat ze interesse hebben in de sfeer rondom de bedevaartsbasiliek.

Voor hen, die oog hebben of willen krijgen voor de in die basiliek hangende schilderijen over het leven van Maria, verwijzen wij naar een artikel van Luo. van Hoek in "Brabantia Nostra", jaargang 9, september 1950, nummer 1. Via de bibliotheekdienst zal dit tijdschrift wel ter inzage te verkrijgen zijn.

De redactie.

EXCURSIE NAAR HET LAND VAN MEGEN EN RAVENSTEIN

Op 22 september van het afgelopen jaar ging onze kring op bezoek in het noordoosten van onze provincie. Na een koffiepauze in Nistelrode voegden onze begeleiders van die dag, Leon van Liebergen en Jan van der Stappen, zich bij ons gezelschap. De heer Van Liebergen als deskundige op het gebied van kunst, bouwkunst en kerkelijke kunst, en de heer Van der Stappen als bodem- en landschapsdeskundige.

In een gebied waar de scheiding van zand en klei onnavolgbare kronkels vertoont, en dus ook het landschap, en waar in natuurpark (landschapspark) 't Loo bij nabere bestudering bovengronds zeer duidelijk de sporen van de ondergrondse breuk, bekend als de Peelhorst, zichtbaar is, kon de heer Van der Stappen ons op uitnemende wijze zijn grote kennis over deze streek overdragen. De situatie bij Keemt aan de Maas waar regelmatig - ook het afgelopen najaar - bij hoge waterstand het dorpje van de buitenwereld wordt afgesneden, werd uitvoerig bekeken. Verder werd door hem de merkwaardige cirkelvormige indeling van het dorp Haren verklaard.

De heer Van Liebergen begeleidde ons op eigen humorvolle wijze bij het bezichtigen van een aantal bouwwerken. Begonnen werd hiermee in het vestingstadje Ravenstein, waar we vooraf genoten van een uitstekend verzorgde Brabantse koffietafel in "De Keurvorst van de Paltz". De Nederlands Hervormde kerk en de kerk van de H. Lucia werden bezocht. Wat de eerste betreft werden we geconfronteerd met een merkwaardige kapconstructie. Deze toonde n.l. veel gelijkenis met een omgekeerde scheepsromp. Verder bevat dit in 1641 als garnizoenskerk gesticht kerkgebouw o.m. een mooi kabinetorgeltje uit 1781. De St. Luciakerk die in 1735 tot stand kwam is de enige in Brabant aanwezige dorpskerk met alle kenmerken van de Duitse bouwstijl.

Op verzoek werd op onze verdere tocht nog even halt gehouden bij het ruïnekerkje van Dieden met een toren uit de 15e eeuw, die veel trekken vertoont van de Kempische gotiek.

In Herpen bezochten we de in 1907 door architect C. Fransen gerestaureerde Sebastiaanskerk. Deze uit de 14e en 15e eeuw daterende kerk met toren bevat diverse kunstwerken, met als meest opvallende een mooie calvariegroep uit de 16e eeuw.

Jammer was het dat we voor het vestingstadje Megen wat weinig tijd overhielden, zodat ons bezoek hier beperkt bleef tot het Franciscanerklooster met kerk en een korte rondwandeling, waarbij we toch enig inzicht kregen van de opzet en ligging van deze rustieke plaats.

Het wat kleine aantal deelnemers had evenwel van een bezienswaardig deel van onze eigen provincie kennis kunnen nemen onder zeer kundige leiding.

Een soort excursie die om herhaling vraagt.

H. Huijbers.

-o-o-o-o-o-o-o-o-
-o-o-o-o-o-o-
-o-o-o-
-o-

AUTEUR "TYPEN EN SCHETSEN UIT HET DORPSLEVEN"

Deze serie beschrijvingen van personen en gebeurtenissen uit het leven in Eersel tussen ongeveer 1880 en 1900 begonnen wij in "De Rosdoek", aflevering 6, juni 1976.

Destijds werd de schrijver per abuis als onbekend opgegeven. Zij zijn echter van de hand van de oud-Eerselnaar Pater Arnold Knapen, Aalmoezenier van de Arbeid, destijds werkzaam in België, oom van de elders in deze aflevering genoemde Piet Kwinten.

In de schets "De Kwast" beschrijft de auteur zijn eigen broer Willeke.

De redactie

VERSLAG OVER HET JAAR 1979 VAN DE HEEMKUNDIGE STUDIEKRING

" DE ACHT ZALIGHEDEN "

Hoewel we in 1978 al een flinke groei hadden naar 250 leden, heeft deze groei zich toch voortgezet in 1979, zodat we het jaar kunnen afsluiten met een ledental van 280.

Mede namens de penningmeester moet ik de velen bedanken, die spontaan of na een kleine aanmoediging hun contributie betaalden.

Op 23 januari zou U welkom geweest zijn op de jaarvergadering, als het barre winterse weer dit niet in de war gegooid had. Daarom moest de vergadering uitgesteld worden tot 2 maart. Toen kon U na de verplichte figuren van Uw bestuur kennis maken met de 2 studiegroepen in de kring, n.l. de Studiegroep "Kerken en Torens der Kempische Gothiek" en de Studiegroep "Vessem-Wintelre-Knegsel". De heren H. Strijbos en H. van de Wetering gaven een duidelijke uiteenzetting over het waarom van deze studiegroepen. Hierna kwam bijna vanzelfsprekend een optreden van "Ut Muziek".

Op 29 maart hadden we weer een lezing in de serie "Facetten uit de geschiedenis van een van de acht zaligheden". Voor een te klein publiek hield A. Jansen uit Reusel zijn verhaal over "Reuselse hebbelikheden en onhebbelikheden".

Op zaterdag 28 april meenden we, dat het weer goed genoeg zou zijn, om onze neuzen eens buiten de deur te steken. Toen we ons echter verzamelden voor een wandeling door de Mortelen, bleken paraplu's en regenjassen onontbeerlijke attributen. Maar ondanks dat, werd er onder leiding van de beiden Jannen van Hout, volop genoten eerst van de film, toen van de wandeling en na afloop van de gezellige koffietafel in het dorp Oirschot.

Voor de leden, die in 1978 geen plaats meer hadden in de bus naar Lier vond op zondag 13 mei de herkansing plaats. Weer vertrok een aantal kringleden naar Lier, om daar kennis te maken met het stadsschoon, daar aanwezig.

Door het succes van de Molentocht in 1978, had het be-

stuur nu de moed U op 26 mei een fietstocht aan te bieden; deze keer langs Kerken en Torens in onze streek. Juweeltjes van bouwkunst, die ieder van ons wel eens gezien heeft, maar waar interessante gegevens over verstrekt werden door leden van de studiegroep met dezelfde naam. Vooral de heren Hurkmans, Strijbos en Zaalberg hebben daar hun uiterste best voor gedaan. Ze hebben bovendien hun uitleg vastgelegd in een brochure, die nog velen na ons de kans geeft, die mooie tocht te rijden.

Zondag 24 juni was het St. Jansdag. Dan kun je de leden van "De Acht Zaligheden" ergens in de vrije natuur vinden. Daar wordt hen door mevr. Christensen en Wim Jacobs gewezen, waaróm de natuur is zoals hij is, en waaróm het beter is als we ons daar niet mee bemoeien. Na de tocht natuurlijk de traditionele kersenvla en deze keer enkele verhalen van en door Charles Baelemans.

Van 8 tot 11 augustus werd het werkkamp van Brabants Heem gehouden. Deze keer georganiseerd door onze kring. Mede door de inzet van een aantal van onze leden, is dit kamp voor de meer dan 100 deelnemers een grootse belevenis geworden.

De tijd gaat echter snel verder, en op 22 september waren we alweer aan onze jaarlijkse excursie toe. Nu eens naar het land van Megen en Ravenstein, waar Léon van Liebergen en Jan van der Stappen ons rondleidden. Ze lieten ons zien, hoe, daar op de overgang tussen zand en klei, het gedrag van de mens beïnvloed wordt door zijn omgeving.

Op 15 oktober hadden we de heer Knippenberg in ons midden. Op een voor hem zo kenmerkende wijze vertelde hij ons over "De Romeinen in Noord Brabant". Een boeiend verhaal, onderbouwd met bewijzen door vondsten in onze streek.

Een excursie, zonder dat we een voet hoefden te verzetten, bood ons mevr. Schreurs op 15 november, d.m.v. een dia-serie over Oirschot en omgeving. Een tocht, die direct het verlangen laat voelen, dat moois ter plaatse te gaan bekijken.

Een tweede experiment uit 1978 werd herhaald en wel de Kerstviering. Op 20 december werd opnieuw geprobeerd de kerstgedachte wat dichterbij te brengen met muziek en

voordracht. Na de pauze kreeg het geheel nog een heemkundig tintje door wat kerstwetenswaardigheden uit de streek en verhalen in dialect. De muzikale bijdragen werden voortreffelijk verzorgd door onze gasten : Fransje van de Laar, Loes van Puffelen en Peter van Aerts.

Met deze jaarvergadering staan we weer aan het begin van een nieuw verenigingsjaar. Het bestuur hoopt er, gesteund door Uw enthousiasme weer een goed jaar van te maken.

Het bestuur.

-o-o-o-o-o-

CHAREL BAELEMANS ONDERSCHIEDEN MET EREPENNING VAN DE
GEMEENTE BLADEL EN NETERSEL

Op zijn 81e verjaardag is de ook door onze kring zeer gewaardeerde Charel Baelemans onderscheiden met de erpenning van zijn woonplaats.

Hij kreeg deze hoge onderscheiding vooral voor zijn grote verdiensten op cultureel gebied. Naast zijn bijdragen voor incidentele gelegenheden heeft hij een dichtbundel uitgegeven onder de titel "Bij de gratie Gods", een boek genoemd "Rossekop" bestaande uit jeugderinneringen en een belangrijke bijdrage aan het boek "De Negende Zaligheid" geleverd. Wij als leden van de Heemkundige Studiekring kennen hem ook als een kostelijk verteller van Kempische verhalen en anecdotes.

Proficiat Charel met de jou toegekende onderscheiding; je hebt ze verdiend.

De redactie

PROGRAMMA VAN ACTIVITEITEN VOOR HET JAAR 1980

- Maandag 3 maart : Lezing door de heer R. van Laere over gebruiken rond dood en begravenis in het verleden.
- Dinsdag 25 maart : Lezing over de Brabantse Vennen door de heer V.H. Bakker van de Stichting het Noordbrabants Landschap.
- Zaterdag 12 april : Wandelexcursie o.l.v. de heer Verhoeven in het Dommellandschap in de omgeving van St. Oedenrode. Aanvang 09.30 uur.
- Zondag 20 april
- mei/begin juni : excursie (op de fiets?) langs enkele vennen o.l.v. de Stichting het Noordbrabants Landschap (in onderhandeling)
- Zondag 22 juni : St. Janstocht o.l.v. mevr. Christensen en Wim Jacobs.
- In voorbereiding :
- september/october : Lezing over monumentenzorg, zo mogelijk met het Samenwerkingsorgaan Kempenland.
- Na oktober : Lezingencyclus over de invloed van de abdijen in onze streek.

Zoals gebruikelijk ontvangt U nog nadere mededelingen per circulaire. Voorzover mogelijk kunt U echter bovengenoemde data alvast vastleggen in Uw agenda.

Het bestuur.

EEN STUK WESTERHOVENSE ONDERWIJSGESCHIEDENIS (vervolg)

De vorige keer hebben wij gezien dat het gemeentebestuur niet tevreden was over het functioneren van de hoofdonderwijzer P.N. Panken. Het gemeentebestuur liet het niet bij het uiten van haar ongenoegen over de slechte gang van zaken bij het onderwijs maar besloot haar medewerking te weigeren aan het verzoek van Gedeputeerde Staten om het salaris van de hoofdonderwijzer P.N. Panken toch wat hoger te stellen dan het wettelijk minimum, maar ging ook stappen ondernemen bij de onderwijsinspectie. De schoolcommissie, zijnde Burgemeester en Wet-houders, vroegen een onderhoud aan bij de provinciale inspecteur van het lager onderwijs.

In verband met de toelatingsexamens voor de toen te openen kweekschool te 's Hertogenbosch is dat wat vertraagd maar heeft toch begin december 1861 te Eindhoven plaats gehad. Wat daar precies is besproken ligt hier nergens vast. Maar kennelijk is daar een strategie besproken om te komen tot een beëindiging van het dienstverband met de heer P.N. Panken. Hierbij is ook de districts-school-opziener de heer J. Smits ingeschakeld.

In het gemeentearchief van Westerhoven vinden we over het vervolg de navolgende brief aan Burgemeester en Wet-houders gedateerd Eindhoven, 26 april 1862, No 433;

" Naar aanleiding van de ingevolge onze afspraak met den onderwijzer Panken gevoerde onderhandelingen, heb ik de eer U, Mijne Heeren, te berigten, dat de Heer Inspecteur en ik genoemde onderwijzer hebben overgehaald om voor zijne betrekking als hoofdonderwijzer te Westerhoven te bedanken en wel op de volgende voorwaarden :

- " a dat het ontslag zal ingaan den 1e Januarij 1863
- " b dat hem door de gemeente in eens eene uitkeering worde betaald van f.1000,- en eenige vergoeding voor de door hem op zijne kosten aan de onderwijzerswoning en tuin aangebragte verbeteringen.
- " Later is mij door den onderwijzer een nader voorstel gedaan, strekkende om de uitkeering op f.1200,- te zien brengen.
- " Ik geloof echter dat hij zich met f.1200,-, alles daar-

" onder begrepen, zal tevreden stellen.
 " Ik heb de eer U, Mijne Heeren, te verzoeken omtrent
 " het vorenstaande een voorstel te doen aan den Raad
 " Uwer Gemeente, als zijnde dit de beste weg om tot
 " eene doorslaande verbetering in het onderwijs in Uwe
 " gemeente te geraken.
 " Ik durf veronderstellen dat H.Ed.Gedeputeerde Staten,
 " behoorlijk ingelicht wordende, hunne goedkeuring aan
 " het te nemen besluit niet zullen onthouden.
 " Ook is Panken niet ongenegen om bij te dragen in de
 " jaarwedde van eenen hulponderwijzer, indien tot de aan-
 " stelling van dezen zou worden besloten. Of dit laatste
 " voorstel de voorkeur verdient laat ik aan Uw oordeel
 " over.
 " De Schoolopziener
 " (w.g.) J. Smits

Wat er verder precies is gebeurd, of deze voorstellen in de raad zijn besproken en wat daaromtrent is gezegd, is niet bekend. Er zijn geen raadsverslagen over noch brieven. De toenmalige secretaris J. Swinkels heeft niets vastgelegd behalve een "Declaratie van reiskosten" ten gunste van hemzelf namelijk voor twee bezoeken namens de commissie aan de Schoolopziener te Eindhoven, een op 13 februari en een op 11 april. Voor ieder bezoek declareert hij "afstand 3 uren à 40 cents per uur f. 1,20".

Uit het dagboek van Panken weten wij dat hij via een medische keuring per 1 januari 1863 met vervroegd pensioen is gegaan.

Een oproep voor een nieuwe hoofdonderwijzer is pas in december 1862 gedaan en daarom is per 1 januari als tijdelijk onderwijzer benoemd J.A. Olt. De sollicitaties werden ingewacht vóór 20 februari 1863 en later werd het vergelijkend examen bepaald op 26 maart daar aan volgend.

Maar dan sterft "mijnen dierbaren Heerroom, den Eerw. Heer Pastoor van Haaren" schrijft de schoolopziener en kan het examen niet doorgaan en wordt enige dagen verschoven, maar dan kan "mijnen geachten ambtgenoot Mr. van Blarkom, die mij bij het examen zal bijstaan" niet

wegens een onderwijzersvergadering te Hoogeloon en weer wordt het examen verschoven en dan is het de jaarlijkse vergadering van schoolopzieners en wordt het examen uitgesteld tot 23 april 1863.

Een van de zeer geschikte kandidaten Theodorus Mutsaers hoofdonderwijzer der openbaren school te Straten (Oirschot) trekt zich inmiddels terug en dit wordt hem door de schoolopziener zeer kwalijk genomen. Een andere, H.L. Festen, krijgt te laat bericht en komt tevergeefs in Westerhoven. Hij mist bij het teruggaan te Eindhoven de postwagen naar Den Bosch "en had derhalve de onaangename verplichting te voet naar huis te sukkelen" en dat huis stond in Hedikhuizen achter Den Bosch.

Maar op 23 april gaat het examen door en op 29 april 1863 besluit de raad als volgt :

" De raad der gemeente Westerhoven
 " gezien de voordragt van Burgemeester en Wethouders ter
 " vervulling der vacante betrekking van hoofdonderwijzer
 " in de openbare school dezer gemeente in overleg met
 " den dictrict-schoolopziener opgemaakt, na het daarvoor
 " gehouden vergelijkend examen, gelet op art. 22 1e lid
 " der wet op het lager onderwijs;
 " Heeft besloten :
 " Te benoemen tot hoofdonderwijzer in de openbare school
 " dezer gemeente den Heer Hendrik Leonard Festen, thans
 " hulponderwijzer aan de openbare school te Haarsteeg
 " gemeente Hedikhuizen op eene jaarwedde van vijf honderd
 " gulden en vrije woning met den daarbij behoorenden tuin;
 " en te bepalen dat hij deze betrekking zal aanvaarden
 " den 1e Mei 1863;
 " Gedaan in de openbare vergadering te Westerhoven den
 " 29 April 1863.
 " De raad voornoemd
 " (get.) J. Neutkens Burgemeester
 " (get.) J. Swinkels Secretaris

Tussen het vergelijkend examen op 13 april en het raadsbesluit van 29 april was Michel van Grootel "op last van den Raad en in het belang dier gemeente" naar Haarsteeg geweest "tot het instellen van een onderzoek naar de soliditeit van den candidaat Onderwijzer". Helaas kennen wij zijn relaas niet, we weten alleen dat hij er geweest

is uit zijn declaratie van reis- en verblijfkosten van in totaal f. 9,50, maar het is kennelijk wel goed geweest gezien het besluit van 29 april.

Met de benoeming van deze nieuwe hoofdonderwijzer voor Westerhoven is de periode van P.N. Panken als onderwijzer afgesloten. Hij blijft nog wel in Westerhoven wonen en geniet een pensioen van f. 136,- per jaar. Dit is gebaseerd op een diensttijd van 20 jaren, 5 maanden en 12 dagen van 19 juli 1842 tot 31 december 1862. De dienst als onderwijzer te Duizel van 1836 tot 1840 en de tijdelijke waarneming te Westerhoven van 1840 tot 19 juli 1842 konden niet in aanmerking komen.

Het pensioen is toegekend bij K.B. van 2 oktober 1863, No. 77, en door de Minister van Financiën deugdelijk verklaard 14 april 1864 No 94.

De gemeente Westerhoven moest van dit jaarlijks pensioenbedrag 1/3 gedeelte, zijnde f. 45,33½ per jaar, aan het Rijk betalen. Kennelijk heeft het gemeentebestuur van Westerhoven dit steeds node gedaan, want er gaat bijna geen jaar voorbij of er komen enige aanmaningen.

Ook Panken was niet tevreden met de hoogte van zijn pensioen en heeft daar bezwaar tegen gemaakt. Ook toen duerde zo'n procedure lang, want pas bij K.B. van 13 mei 1870, no 16, valt de beslissing dat het pensioen met ingang van 1 januari 1863 nader wordt vastgesteld op f. 156,- per jaar, dus f. 20,- per jaar meer. Dat wilde wel zeggen dat de gemeente nu jaarlijks 1/3 gedeelte van f. 156,- zijnde f. 52,- aan het Rijk moest voldoen en bovendien een nabetaling over de reeds verstreken jaren. Het heeft veel papier gekost voordat de gemeente daartoe eindelijk is overgegaan.

In verband met het eventuele ontslag van P.N. Panken is, zoals bleek uit een eerdere brief van de schoolopziener Smits, sprake geweest van vergoeding van kosten aan Panken voor verbeteringen door hem aangebracht aan school en schoolhuis.

In het gemeentearchief bevindt zich een declaratie van P.N. Panken d.d. 2 januari 1863 luidende als volgt :

" De gemeente Westerhoven aan P.N. Panken, eervol ont-
" slagen Hoofdonderwijzer, wegens onvoorziene uitgaven
" aan de school en de nieuwe onderwijzerswoning, volgens

" overeenkomst bij zijne abdicatie met den WelEdelen	
" Heer Districts-Schoolopziener en eene commissie uit	
" den gemeenteraad.	
" Aan het schoolgebouw.	
" 1842 Vervoer van zand en aarde rondom de school	
" en in kuilen op het plein tot regelmatig-	
" heid	f. 1,75
" 1847 Aanvoer van zand en belegging van kei-	
" steenen rondom de muren van het school-	
" gebouw	f. 3,80
" Aan de onderwijzerswoning	
" 1854 Eene planken schutting tusschen den gei-	
" tenstal en den turfschop enz.	f. 2,25
" Een schelftje tot berging van voeder bo-	
" ven den stal en twee ijzeren krammen	f. 2,20
" 1855 3 banken voor kast bij den ingang van	
" kelder	f. 0,80
" Houten latten in de kast boven den bak-	
" oven	f. 0,50
" 1856 Keijen leggen tegen den muur vóór en ach-	
" ter het huis en van dáár tot aan den wa-	
" terput	f. 3,50
" Een nieuw slot met platen op de keuken-	
" deur	f. 1,40
" Een id. op de deur van het stalletje	f. 0,55
" Een poortje oostwaarts het huis en een	
" heining	f. 1,45
" 1861 Een koperen knop op de voordeur enz.	f. 1,50
"	<u>f. 19,70</u>

Deze rekening van 2 januari 1863 is betaald op 15 februari 1868 en verantwoord in de gemeenterekening over 1867 waarvan de begroting 31 mei 1867, no 110, door G.S. was goedgekeurd.

De reden van deze late betaling is dat Panken eerst een hogere rekening van in totaal f.100,75 had ingediend. Daarover is veel gestoeid totdat op 20 januari 1868 men tot een accoord is gekomen met een bedrag van f. 19,70. De verschillen, die dus niet zijn betaald, waren :

" Aan het schoolgebouw	
" 1842 Tegemoetkoming in het plaatsen van 2 pi-	
" laren tusschen de laagste en middelste	
" klas	f. 2,00

"	Aan de onderwijzerswoning	
" 1852	Aan de Heer Keunen voor de bouwplaats f.220,- in ruiling met eene andere daartoe gekochte à f.170,-; nadeel alzoo	f. 50,00
"	Aan J. Neutkens huurder der bouwplaats voor schadeloosstelling der vruchten daarop	f. 6,00
" 1853	Vervoer der aarde, uit de bouwplaats ge- graven en van de oost- naar de westzijde tot regelmatigen grondslag voor een tuin	f. 4,50
"	Witten der muren van het gehele huis 1e maal	f. 1,70
" 1855	Een voetschrapper bij de vóór-, een bij de achter deur	f. 0,60
"	50 stuks plantsoen van Leijssen te Eersel met vracht en het poten bij den ingang van hof	f. 1,50
"	Doorgraving en verhooging van den grond, oost- en zuidkant (1 el diep) en daarop door de gemeente eene beukenhegge gepoot	f. 2,70
" 1856	Eene heg vóór het huis met 3 bossen latten, 24 palen, 2 pond spijkers, den timmerman en arbeider	f. 3,60
"	Een poortje van eikenhout bij het vóór- tuintje	f. 2,80
"	Het verwen van 2 poortjes en heining	f. 1,45
" 1857	Een putzwengel, palen tegen den putmik	f. 1,10
" 1858	Steenen bakken tot berging van aardappelen enz. in den kelder gemetseld	f. 2,70
" 1861	Een vóórdeursleutel	f. 0,40

Uit deze lijsten blijkt dat, behalve de problemen rond de nieuwe onderwijzerswoning die uit andere stukken ons bekend zijn en waarvan we melding maakten bij de totstandkoming van die woning, er nog heel wat meer zijn geweest. Dat er zelfs niet is gebouwd op de daartoe indertijd speciaal door de raad aangekochte grond en dat bij de bouw de gemeente zich dus duidelijk heeft beperkt tot het stichten van de gebouwen, het maken van de put en het afrasteren van de achtertuin met een beukenheg. Stoeppen, poortjes, vóórtuin en egaliseren van de achtertuin heeft ze geheel aan de vrijgezel onderwijzer Panken overgelaten. Panken heeft hier gewoond van november 1855 tot en met december 1862 met een inwonende dienstbode. Eerst Catha-

rina van den Loverbos, geboren te Bergeyk 24 november 1796, later Bernardina van der Sanden, geboren te Riethoven 18 december 1828, tot hij de dienstwoning moest verlaten, waarna Mej. v.d. Sanden weer naar Riethoven is gegaan en de heer Panken bij Arnoldus van Mol als kostheer is gaan wonen.

Zoals reeds eerder gemeld werd de gemeentesecretaris J. Swinkels in de raadsvergadering van 27 januari 1867 ontslagen "om reden zijner nalatigheid". Officieel was het raadslid P.J. Smolders als loco-secretaris aangewezen, maar dat was voor die man niet waar te maken, zeker niet met de grote bestaande achterstand en het wanordelijke archief. Vandaar dat de heer J.F. Panken uit Duizel verzocht werd als adj. secretaris de zaak weer wat in goede banen te leiden. Waarschijnlijk zijn onder invloed van dit familielid de kwesties met P.N. Panken eind 1867 en begin 1868 vlot afgewerkt. Op 1 juli 1867 benoemt de gemeenteraad van Westerhoven P.N. Panken zelfs "tot in gereedmaking en opheldering van het plaatselijk archief". In het gemeentelijk archief bevindt zich de rekening voor deze werkzaamheden met een uur-verantwoording van dag tot dag over de periode juli t/m december 1867. In totaal 342 uren, waarvoor door de raad op 20 januari 1869 een beloning wordt vastgesteld van f.16,-. Op deze rekening komt in september 1867 een post voor van 6 halve dagen is 24 uren voor werkzaamheden "aan de oude papieren en maken van inventaris". Waarschijnlijk heeft P.N. Panken dit later nog gebruikt bij het schrijven van zijn geschiedenis van Westerhoven.

Op 10 februari 1868 werd ter betaling ook goedgekeurd de rekening van de Brievenbestelhuishouder P.N. Panken. Een bedrag van f. 5,10 "wegens bestelloon van brieven en voorschotten van port over de jaren 1863-1867 ten behoeve van de gemeente gedaan". Dus ook al een slepende zaak.

Al eerder zagen wij dat P.N. Panken dit bijbaantje bij de posteries had en na invoering der nieuwe onderwijswet daartoe speciale ontheffing nodig had van Gedeputeerde Staten.

In deze functie heeft Panken die nogal "op de centen" was nog wel moeilijkheden gehad. In het Brievenboek van Burgemeester en Wethouders treffen we onder No. 196

d.d. 11 augustus 1871 de volgende brief aan, gericht aan de Officier van Justitie te Eindhoven.

"Het ingestelde onderzoek bij den Hoofdonderwijzer (J.H. Biermans) aangaande de mishandeling door G. Bannenberg aan Panken heeft mij geen verdere inlichtingen gegeven. Hij zegt van op bed te liggen (Biermans was toen ook bij A. van Mol in de kost), hooren roepen, op is gestaan doch niets van mishandeling gezien te hebben. Gisteravond hoor ik van den Brigadier dat hij ten opzichte deze zaak nog meer inlichtingen heeft opgedaan. De rede van deze mishandeling zou volgens Panken voortvloeien dat hij Bannenberg 7 cent maande wegens briefvenport en bij voldoening daarvan de mishandeling zou hebben gepleegd. Vermoedelijk zullen de opgegeven getuigen voor den rechter meer bewijzen dan door hen nu wordt opgegeven daarvan te weten. G.J.W. Bannenberg geboren Amsterdam den 6 Augustus 1837.
" De Burgemeester van Westerhoven

Meer over deze zaak is in het gemeentearchief niet te vinden.

In het zelfde brievenboek onder No 425 d.d. 2 september 1874 aan de Officier van Justitie te Eindhoven een ander geval.

" Ik heb de eer U.E.A. hierbij in te zenden een proces-verbaal contra P.N. Panken door F. van Hulsel wegens het afnemen van een brief een postzegeltje van 10 en daarvoor een van vijf cent heeft gehecht.
" De Burgemeester van Westerhoven

Over deze zaak weten we meer, want de Officier van Justitie schrijft hierover aan de burgemeester dat hij vindt dat de burgemeester kennelijk iets heeft tegen Panken om proces-verbaal op te maken over zo een onbenullige zaak. Waarop de burgemeester op 5 oktober 1874 met brief No 436 omstandig als volgt antwoordt.

" Onder terugzending van de hier neven gevoegde stukken betrekkelijk het proces-verbaal contra Panken alhier moet ik U tot mijn innig leedwezen uit U.E.A. missive bemerken dat ik als intrigant wordt beschouwd aangaande deze handeling.

" Ik veroorloof de vrijheid daaruit in waarheid mede te deelen.
" Op den voormiddag circa 8 uren werd mij door van Hulsel de aanklagt gedaan doch was toen niet dronken - daarop antwoorde ik - Panken zal dit niet gedaan hebben dan om U 5 cent voordeel te doen - waarop hij het raadhuis verliet. Des namiddags kwam hij terug met het vorige verzoek. Daarop zegde ik - maak zoo op losse gezegdens van U geen proces-verbaal op - waarop hij zegde - de meester zal getuigen ik zal hem roepen dat Panken zelf gezegt heeft dat hij het rood postzegel van mijn brief heeft gedaan. Bij het 3e verzoek bemerkte ik wel hij eenigzins dronken te zijn, doch deze aanklagt gedaan vergeleken met de vroegere waren gelijk en bij het verschijnen der getuigen vermeende ik onwillekeurig verplicht te zijn van de gedane aanklacht proces-verbaal op te maken.
" Of er iets bestond tusschen den aanklager en de getuigen hiervan was mij niets bekend doch dat ik mijn handwijze zouden geleend hebben, met het verkrijgen van een beoogd doel, is niet gebeurt - daarbij ben ik beter bevriend met den beschuldigten dan met den getuigen, daar en boven heb ik of zal ik nooit medewerken op zulke lage manier als hier nog verondersteld worden. Dewijl den verlofganger dien zelfde avond bij zijn korps moest aanwezig zijn was er voor mij geen tijd U.E.A. gevoelens aangaande dit feit te hooren.
" Het proces-verbaal is door mij ook in geene deelen bezwaard maar slechts een bloote vermelding der aangifte. Volgaarne zal ik van U.E.A. terechtwijzing gebruik maken indien zich dergelijke gevallen mochten voordoen eerst UEA gevoelens daaromtrent inwinnen. Van de hierbijgaande missive heb ik afschrift genomen.
" Ten neem ik de vrijheid U.E.A. te verzoeken mij de vlugge handeling te vergeven, en tevens te willen beschouwen, en dat er door mij volstrekt niet met kwaad opzet is gehandeld.
" De Burgemeester van Westerhoven
" (get.) J. Bakken

Hoe deze zaak verder is afgelopen is in de gemeentearchieven niet na te gaan.

Dit bestelhuishouderschap of zoals het later werd genoemd "Brievengaarder van het hulppostkantoor Westerhoven", eindigde per 1 april 1886 toen bij beschikking dd. 10 maart 1886 No 5 van de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid het hulppostkantoor werd opgeheven.

De gemeente heeft hiertegen bij de betreffende minister nog geprotesteerd bij brief van 18 maart maar dat heeft niet geholpen. Uit deze brief blijkt dat P.N. Panken toen als brievengaarder een jaarwedde genoot van f.150,-. Druk heeft hij het daarmee zeker niet gehad, want volgens het antwoord van de minister op het gemeentelijk protest, schrijft deze dat dagelijks gemiddeld slechts 8 brieven en briefkaarten ontvangen worden en dat in 1885 niet meer dan 18 aangetekende brieven en 84 postwissels werden verzonden en dat in dat zelfde jaar slechts 28 inlagen in de Rijkspostspaarbank werden gedaan.

Met het wegvallen van deze functie was er voor Panken geen reden meer om in Westerhoven te blijven wonen. Wel was hij sinds 1875 volgens het register der Pers. Belastingen ook agent assurantiën maar dat kon hij ook vanuit Bergeyk waarnemen, waar hij zich bij zijn familie vestigde.

Vanaf september 1840 tot april 1886 heeft deze aparte Kem-pische dorpsonderwijzer in Westerhoven gewoond en gewerkt en wel zo dat er zelfs nu nog wel, hier en in de wijde omgeving, gepraat wordt over

" Meester Panken ".

W.C.M. van Nuenen

't Is nutter saeck gesondt te blijven,
dan sieckten constigh wegh te drijven.

Jacob Cats

OLLIEBOLLE

Ons Trien hoj mee aawejaor olliebolle gebakke en we hebben d'r merakels van geete. Ik moes bè Bèrnarte e paor pond blom en 'n ons gest gon haole en 'n flès slaojollie en wa krente en dan zoo z'ons Trien bakke. Dè duuse alle jaor mee aawejaor en dan èet ik smiddegs umsprèes nie zo veul dè'k saoves goed wa olliebolle op kan. 't Hil haus roak 'r henne en diejen ollie die rôkt toch zo lèkker mèen ik. Ik zoo terwèle dè ons Trien ston te bakke e kenèen slachte. Ik hoj nog ne ram zitte die ik toch op woo ruime tegen de wijnter en die sloeg ik dur is èfkes mee de pook achter z'n lang orre. 't Wos ne goeie vètte en ik wed dèttie wel acht pond woag. Jè, mee die daog' moeje toch iejt in de pot hebbe. Nondedju wa rôkten 't toch lèkker toen ie ston te pruttele. Bèrtoam ôt Gèsel mee 't wijf zoo'n bèjons dur kommen doen snaachs. Dè doen ze al zo lank ès bèjons de keinder gelèek getrôwd zèn. En we gon dan somme mèr wa zitten te korspeule en we vatten op tèed is wa te èten en te drinke. De vleeje wèek wos ik nog ne Gèsel geweest um te vroagen of ze wir kwomme en Bèrtoam, dè is 'n bruur van ons Trien, zee dalek, bèjaot, wa sonnoew nie gedomme? Nou wistik dè toch wel dèsse zon komme mèr ons Trien wil èltè hebbe dè'k ze urst toch nog ne keer goj verzuujke. Ik zee, zieder nie tegen op um mee dè glad zo wèed te komme? Mèr Bèrtoam zee, bènint, ès't snjôwt dan komm'oew wel mee de bus en dan gon oew sande-rendaogs mèr wir ne haus. Och, bèjons stitter èltè nog wel ne nest lig wor z'in kanne slaope. En zodoende heb'oew mee noewjaor nog is op z'n aawerwets durgedon. En d'olliebolle koz'oew 'ntrènt nie op, zovvel hoj 'r ons Trien gebakke. Ik zee, wagge nie op kant, dè lot mèr ston, mèrrege kommen ummers de keinder mee de jong en die luste de rèest wel. Jè, zee Bèrtoam, en ès ze dan nog nie op zèn, dan kandenden overschot èltè nog ne Gèsel kommen brenge. Ons Trien zee, och gè, mee oew komplemente, he'k dur zo lank vur ston te bakke, ge zè nie wèrd dègge'r wa van krè, vat nog e stuk van 't kenèen. Ik zee, ik geleuf dè'k al wel twinteg olliebolle op heb en ès 'r nog meer plak wos dan lusten ik 'r nog wel erne. Ons Trien hoj 'r groot plezier in dè'w ommel zo goed geeten hon, mèr ze hoj ok nen halleven dag in de bèkeuke ston te bakke. Leen

van Bërtoamen ok, die hoj 'r zó van geete dèsse bekant
niks mir van't kenèen op kos. Mèr ik viejt nog nen bil,
want ik docht, 't wos mèn ram en ik kos 'm èltè voejere
en ik heb 'r goed me port van gevat; zè kanne vur mè
port die olliebolle in de kèrsboam hange.

Joh. C. Biemans

Limerick :

Een speurende, vorsende meute

Ging op zoek in het land van de teuten.

Maar het viel op z'n gat,

Het was er te nat.

De heksen verstoorden de leute.

Ingezonden door L. v.d. Borne uit Hoogeloon
voor een wedstrijd tijdens het door onze kring
"De Acht Zaligheden" georganiseerde werkkamp

VAN DE BOEKENPLANK

Hierbij vestigen wij Uw aandacht op de navolgende publicaties.

Van Gummigallegen

Dit tweede boekje in de reeks "Bijdragen tot de kennis van Reusels Heem" bevat gegevens over allerlei onderwerpen op heemkundig gebied en is verkrijgbaar bij F. Berding, Voorste Heikant 9 te Reusel.

Het eerder verschenen werk "Plant en mens in Reusel", dat naast de tekst voorzien is van een aantal goed uitgevoerde tekeningen, is inmiddels ook weer verkrijgbaar.

Alphen in de Baronie van Breda / door M.A. Erens.

Ter completering van de 3 reeds eerder verschenen delen zijn nu beschikbaar :

Dl. 4 : Het kerkelijke leven in de nieuwe tijd, 1648-1815.

Dl. 5 : Alphen in de 19e en 20e eeuw, van 1815-1952.

Dl. 6 : Het kerkelijke leven in de 19e en 20e eeuw, van 1815-1952.

Te bestellen bij de gemeente Alphen en Riel.

Taalverandering in Nederlandse dialecten / onder redactie van Marinel Gerritsen. Uitgeverij Coutinho. Prijs f. 45,-.

Bijdrage tot de geschiedenis van Woensel / onder redactie van W.H.A. Renders. Dl. 2. Prijs onbekend.

Te bestellen bij de Rabobank Woensel-Noord te Eindhoven.

Onze volkskunst / onder redactie van Tjaard de Haan.

Amsterdam : Elsevier, 1979. 319 blz. Prijs f. 48,-.

Gezien de mooie uitvoering van dit boek zou men mogen verwachten dat de tekst ook van goede betrouwbare kwaliteit is. Wanneer we onder meer bemerken (pag. 73), dat het schieten met de kruisboog der Brabantse gilden wordt aangemerkt als klootschieten in Twente, krijgen we weer de indruk dat de commercie belangrijker is geweest dan de inhoudelijke kwaliteit.

Vessem, Wintelre, Knegsel : mei 1940-september 1944.

Dit is een uitgave bij gelegenheid van een tentoonstelling verzorgd door de heemkundige studiegroep uit voornoemde plaatsen, welke een welkome inbreng betekent voor de karië informatie van onze streek uit de oorlogstijd. Te bestellen bij J. v.d. Biggelaar, tel. 04905-2008. Prijs f.4,-.

Kijk op boerderijen / door S.J. van der Molen.
Amsterdam : Elsevier, 1979. 140 blz. Prijs f. 32,50.
ISBN 90-10-02447-4.

Een goed uitgevoerd en van overzichtelijke informatie voorzien boekwerk van boerderijtypen in Nederland.

Oud-Brabant over den dorpel bekeken / door J.C. Jegerings.
Eindhoven : Bura Boeken, 1979. 160 blz. Prijs f. 35,--.
ISBN 90-6404-002-8.

Een interessant fotoboek over het vroegere Brabant. De tekst is wat mager, maar de collectie foto's is zeer de moeite waard.

Geschiedenis van de Meijerij / door A.C. Brock.
Aangezien het boekwerk uitverkocht was en de vraag nog steeds aanhield, heeft de archiefcommissie van het Streekarchivariaat Langs Aa en Dommel onlangs besloten nog eens 500 exemplaren van deze geschiedenis te laten drukken. U kunt het boekwerk bestellen door overmaking van een bedrag ad f. 24,- op postrekening 1106103 t.n.v. de gemeente Veghel, onder vermelding van "boek Brock".

H. Huijbers.

-o-o-o-o-o-

Diepzinnigheid heeft zelden iets verhelderd.
Helderheid kijkt dieper in de wereld.

CHRONIJKKE VANDE HERTOCHEN VAN BRABANT :

Vergadert uyt diversche Historie-schrijvers, ende overgheset door Laurens van Haecht Goidtsenhoven.
T' Antwerpen, Is te koopē inden Plantijnschen Winkel
By de Weduwe ende de Sonen van Ian Moerentorf.
M.DC.XII.

VAN DIE GHELEGENTHEYT DES LANDTS ENDE HERTOCHDOMS VAN BRABANT, ENDE DEN OORSPRONCK DES LANDTS.

Aenghesien wy int vervolch van desen zijn tracterende van die deurluchtighe Hertoghen van Brabant, vande welcken oock ghesproten zijn niet alleen seer machtighe Coninghen, als Puppijn de derde van dien name, Coninck van Vranckrijk, Godefroye ende Boudewijn vā Bouillon, Coninghen van Jherusalem : maer daer-en-boven vermaerde Roomsche-Keysers, als Carolus die groote, Keyser ende Coninck van Vranckrijk, met sijn successors Keysers. Soo willen wy nu hier beschrijven die ghelegentheydt des selfs lants, met oock den oorspronck des naems.

Brabant is dat heerlijckste ende principaelste lit ende deel der seven-thien Belgische oft Neder-landtsche Provincien, Ende is ghelegghen inde wterste deelen van Germanien, liggghende aen Gallia Belgica oft Neder-Vrancrijck, hebbende den Rhijn ende Vrieslant oostwaert, alwaer haer die Mase presenteert, scheidende aen een oort seker deel van Gelderlant. Die Britaensche zee en den Vlaemschen schoot Noortwaert, daer die voornoede Mase haer anderwerf vertoont. Die Brabant scheidt aen een ander gewest, van een paert der iurisdictionen van Gelderlant voor-schreven, en van Hollant. Neder-Gallien Westwaert, daer een partije paelt aen de riviere de Schelt, ende Vlaenderen is af-deylende : Oock een deel na den Oosten, aensienende die iurisdictione van Aelst. Ende hooch-Vranckrijk zuytwaert, streckende aen d' lant van Henegou, Namen, ende d' lant des Bischops van Luycck. In dit lant zijn ghelegghen vierenveertich besloten Steden, bemert met vesten ende wallen omringelt, ende seven hondert Dorpen, vande welke hier nae sal ghetraecteert worden.

Av aengaende tot wat tijden, ende van wien Brabant sijnen naem heeft, dat is een saecke seer twijfelachtich, ende oock onseker. Eenighe schrijven dat desen naem comt van

eenen vermaerden ende valiantē Prince Brennus genoemt : die den Romeynen seer veel heeft te doen ghegeven, ende die stadt van Roomen wonderlijck ghestrafft. Andere zijn van opinie, desen naem sijn oorspronck te hebben van een stadt ghenoeemt Brabant, de welcke namaels is ghedestruert, ende gheheelijck gheruineert gheweest. Maer sommige affirmeren dat dit lant van ouder tijdt soude hebben genoemt geweest Braecklant, dat is, een ongebout lant, ende dat van desen naem ghesproten is den naem Brabant. Noch isser een ander goet ghetal van ionge ende tegenwoordige schrijvers, verhalende dat desen naem gheprocedeert is van Salvius Brabon, die den eerste Hertoch van Brabant soude geweest zijn, ende gheregneert hebben vijf-en-veertich Jaren voor Christus gheboorte, een der Capiteynen die Julium Cesarem d'eerste Roomsche Keyser gevolcht heeft, in sijn voyagie van Nederlant, den welcken hy ten houwelijcke ghegheven heeft sijns susters dochter, met name Swana, hem stellende Heere over dit lant, dwelcken voor warachtich byden ouden schrijvers niet en vint. Voorts soo houden eenighe oude schriften, datter een seker Roomsche Coninck is gheweest genoemt Wechembold, die eenighe besittingen van Landen, ghelegghen onder d' lant van Gaesbeeck, heeft ghegheven de Abdisse van Nijvel, ende bij d'instrument daer af zijnde, wort ghestelt dit lant ghelegghen te zijn, onder den Grave van Brabant. Eenige geleerde mannen ghetuygen d' landt van Brabant den naem te hebben van Godefroye, toeghenoot mettē Baerde, verclarende dat hy geconquesteert ende vercregen heeft, neder-Loreynen ende verlatende den tijtel des Graefschaps van Loven, heeft aenghenomen den tijtel van Hertoch van Brabant, welck lant hy alsoo ghenoeemt heeft Brabant. Niettemin volgende t' verhael der verscheyden aucteurs by ons vergadert, ende onder andere Paulus Emilius : soo is den naem Brabant veel ouder dan den voorseyden Godefroye. Maer hoe Brabant den naem heeft ghecreghen, van wien ende wanneer : laeten wy den gheleerden en curieusen Leser disputeren ende ondersoecken.

Dit lant is seer lustich ende playsant, pleyn ende effen, sonder eenighe merckelijcke geberchten, maer vol heuvelen, ende dies niet-te-min vruchtbarich, populeus ende wel bewoont. Daer ligghen veel bosschagien ende foreelten, daermen menigerley wilt ghedierte vint, als t' bosch van

Sonien, liggende niet verre van Bruessel, Saventerloo, ghelegghen tusschen Loven, Bruessel ende Vilvoorde, Grootenhout, liggende boven Turnhout, Grootenheyst, ende Meerdael, welcken bosch niet wijt van Loven ghelegghen is. Abondant van veelderley beesten, maer noch vruchtbarigher van verscheyden fruyt-boomen, ende seer overvloedich van allen vruchten der aerden, costelijcke specien van granen, als van Terwe, Coren, Gherste, Haver. Besondere inde Landen van Gaesbeeck, ende van Grimberghen. Oock groeyen daer veel lieflijcke welrieckende cruyden, lustich om aenschouwe, wiens smaek oock seer aenghenaem is, ende totter medecijnen dienstelijck. Brabant heeft veel schoone ende profijtelijcke Rivieren, seer bequaem om alderley goet daer ghebracht te worden, oock wt verre vromde landen, waer af die principaelste ende vermaertste zijn, die Mase ende de Schelde, daer wy hier na t' sijnder plaetsen af schrijven sullen. Daerenboven zijnder noch veel staende wateren ende vijvers, abondant van menigerley delicate visschen. Die locht is seer ghesont, ende s' menschen natuere bequaem, maer besonder tot Mechelen, Loven, Thienen ende daer omtrent, oock insghelijcx inde Kempen, alwaer t' volck ghemeynlijcker langher is levende ende ouder wordt, dan in ander Neder-landtsche Provincien.

Brabant is ghedeylt in vier quartieren, ende dat onder die vier principale Hooft-steden, als Loven, Bruessel, Antwerpen ende t' Shertogenbossche (vande welcke hier na sal gheschreven worden.) Int quartier van Loven ligghen dese steden, Thienen, Leeuwe, Aerschot, Diest, Gemblours, Geldenaken, Hamuyt, Halen, Lande ende Sichenen. In t' quartier van Bruessel zijn begrepen die steden van Nijvel ende Vilvoorden.

In t' quartier van Antwerpen zijn dese steden, Liere, Herentals, Breda, Berghen op den zoom, ende Steenberghe. Onder t' quartier van t' Shertogenbossche sorteren dese steden tot vijven toe, Grave, Helmont, Eyndoven, Ravesteyn ende Megen. En van dese stede soo zijn naest de voors. principale vier Hooft-steden, noch dry ander Hooft-steden, als Thienen, Leeuwe en Nijvel voor-schreven. Die stadt van Maestricht hebben in voorleden tijden ghehouden vanden Keyserlijcke maiesteyt, die Hertoghe van Brabant ende die Bischop van Luydick t' samen.

Noch zijn in Brabant groote Vryheden ende vermaerde dorpen, die beter zijn dan eenighe cleyn steden. Als Turnhout, Geele, Hoochstraten, Beke, Oorschot, Wechtere, Merchtene, Vuere, Lubeecke, Lennicke, Issche, Grimbergen, Assche, Arendonck, Oosterwijck ende meer andere.

Specificatie der baenderijen van t' deurluchtich ende Edel Hertochdom van Brabant, soo oude als nieuwe. Gaesbeecke, Duffele, Waelhem, Bocksel, Grimberghen Oranges, Grimberghen Glemes, Reves, Leefeldale, Wesemale, Perweys, Bierbeecke, Boutersem, Zauce, Sombref, Cuyck, Breda, Diest, Rotselaer, Heverle, liggende by Loven, dwelck ghemeynlijck Hevere wort ghenoeft, Cranendonck.

Dese dry navolghenden baenderijen zijn nieuwe baenderijen, by onsen ghenadigen Eerts-hertoghe Albertus met desen tijtele vereert.

Grobendonck, Hoboken, Bochout by Bruessel, toebehorende den Edelen Heere, mijn H. van Asson-ville. Eenighe Heeren (oock van grooter qualiteyt) willen affirmeren dat Houtem, liggende by het oude stedeken van Hamuyt, eertijds een Baenderije soude gheweest zijn. Maer d'oorzaecke, oft oock den tijdt, wanneer desen tijtel soude een eynde ghenomen hebben, en cannen gheensins achterhalen noch ghevinden.

Noch staet te noteren ende te weten : dat tot desen Bannierheeren noch in Brabant zijn, sommige andere heerlijcke personagien van grooten name, ghenoeft Ridderen met ghesellen. Als die Heere van Huldenberghe, Boutersem, Rijvieren, Bockhout, Assche, Linter ende Wavere, ende dit van ouden tijden, welcke baenderijen ende heerlijkheden by langhe successie, veel ghecomen ende verstorven zijn, oock vermindert, overmits die versterffennissen op Dochters, die oft aen Duytsche oft aen andere vremdelingen deur houwelijcken geallieert zijn, eenighe van cleynder macht.

Dit zijn d'Abdijen in Brabant liggende. d'Abdijen van mans-persoonen oft monicken van S. Benedictus oorden. Gemblours, Hafflighem, Vlierbeecke. d'Abdijen van Vrou-persoonen oft nonnen der selver oorden. d'Abdije ter Vorst, Bijgaerden. De Chronijcke vande Die monicken der Oorden Cisterciën-

sis, oft van S. Bernaerts. t' Clooster ende Abdije van Vileers, daer veel heyliche persoonen gheleeft hebben. S. Bernaerts op die Schelde, Nijzele.

d'Abdijen van Nonnen. Vrouwen-perok, Ewijers, Ter Cameren by Bruessele, Roosendale by Mechelen, Nazareth, Linter byde stadt van Thienen, Rameye, Floreval, t' Shertogendale, Argenton, Muysen by Mechelen.

Abdijen van d'Oorden der Premonstreyten. S. Michiels binnen Antwerpen, d'Abdije van Grimberghen, Parck by Loven, Tongerlo inde Kempen, Heylichsom niet wijd van Thienen, Everbode, Dilighem.

Abdijen van S. Augustijns Oorden.

d'Abdije van S. Geertruyden binnen der stadt van Loven. Die Abdijen vande Elele Jonckvrouwen van S. Geertruyden tot Nijzele.

Commandeurs huysen van S. Ians Oorden.

Binnen der stadt van Loven leet t' huys der Commandeurs van S. Jans Heeren van Rhodes, der Oorden van S. Augustijn, ghenoeft Chanteray, ende plach hier voormaels te rade te gaen met de Staten van Brabant, op die zijde vande Banierheeren, oft oock metten Prelaten.

Noch isser een huys vander selver Oorden binnen Maestricht, Biesen, d'welck inde beleggeringe deser stadt, by den Hertoch van Parma weerdiger memorien, anno 1579, deur t' ghewelt vande canons is grouwelijck ghedestruert gheweest, maer namaels costelijcker gherestaureert ende vernieut dan het to voren was.

Noot.

In het middeleeuws Nederlands treft men vaak, boven een "e" of "n", een dwarsstreepje. Dit betekent dat hiernavolgend, één of meerdere letters werden weggelaten (meestal "n" of "de").

VERSJES of VERHAALTJES-OP-RIJM

uit grootmoeders tijd.

Onze grootouders hebben in hun jeugd veel van buiten geleerd. Soms kunnen zij de versjes of verhaaltjes nog zonder of hoogstens met enkele haperingen opzeggen. Heel duidelijk is de woordenrijm daarbij een goed hulpmiddel geweest.

Als voorbeelden hiervan publiceren wij in deze Rosdoek en wellicht in de eerstvolgende exemplaren van de Rosdoek, enige versjes, opgezegd en neergeschreven door de 80-jarige Hanneke Kennis te Vessem.

De heemkundige werkgroep Vessem-Wintelre-Knegsel heeft ons deze verstrekt.

Brabants Hoekje

Verscholen in ons Brabants land,
Daar liggen boerderijtjes
Te samen aan een waterkant
Te midden van wat geitjes
Met kippen en een trotse haan,
Hē, heb je die nog nooit zien staan ?

Met hoog de takken in elkaar
Staan bomen in den ronde.
Heel somber hoor je hier en daar
Het bassen van de honden.
De bomen ruisen al maar door;
Dat geeft zo'n landelijk gehoor.

Een zwijnenkot, een oude schuur
Naast ieder wankel huisje,
Maar ziet ge aan den achtermuur
Het kalkgetekend kruisje ?
Er wonen mensen stil en stoer,
Want 't kruis is 't wapen van de boer.